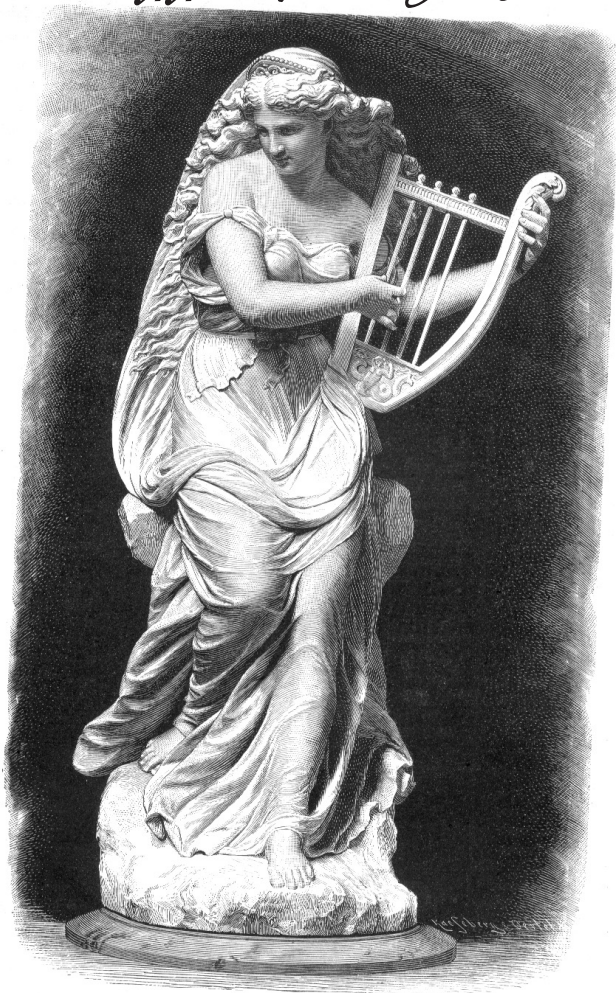

Ξεφύγμομα γυνίς

—Να μη λογιάζω τσοι φραγμούς, τα τόσα μου τα "πρέπει",
και νά ζονα μες στη χαρά, μούσα να μouna Εντέρρη.

*Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή της συγγραφέως
και του εκδότη.*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ-ΕΜΠΟΡΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ-ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ

Ermis
Graphics

ΚΥΡΙΑΚΗ ΔΗΜ. ΒΟΓΙΑΤΖΗ

Ζαν Μωρεάς 24, 117 41 Κουκάκι, Τηλ.: 210 92 22 077
ΑΦΜ: 115852767 - ΔΟΥ: Ε' ΑΘΗΝΩΝ

Φωτογραφία εξωφύλλου: **Μαρίνα Σαμπροβαλάκη «Ήλιβα»**, 29.7.1960.

Φωτογραφία οπισθόφυλλου: *Το φρούριο «Καλές» όπως είναι σήμερα
(Γ. **Μαρκόπουλου**, «Γεράπετρος και Γεραπετρίτες»,
εκδ. Μορφωτική στέγη Ιεράπετρας, σ. 20, Ιεράπετρα 2002).*

ISBN: 960-87141-4-1

© Copyright: **Μαρίνα ΣΑΜΒΡΟΒΑΛΑΚΗ «Ήλιβα»**
Ιφιγενείας 77 - 176 76-ΚΑΛΛΙΘΕΑ
Τηλ.: 210/9594 982
Mob. 6976/072372

© Copyright: **Κυριακή Δημ. ΒΟΓΙΑΤΖΗ**
Ζαν Μωρεάς 24 - 117 41-ΚΟΥΚΑΚΙ
Τηλ.-Fax: 210 / 9222 077
www.ermisgraphics.gr

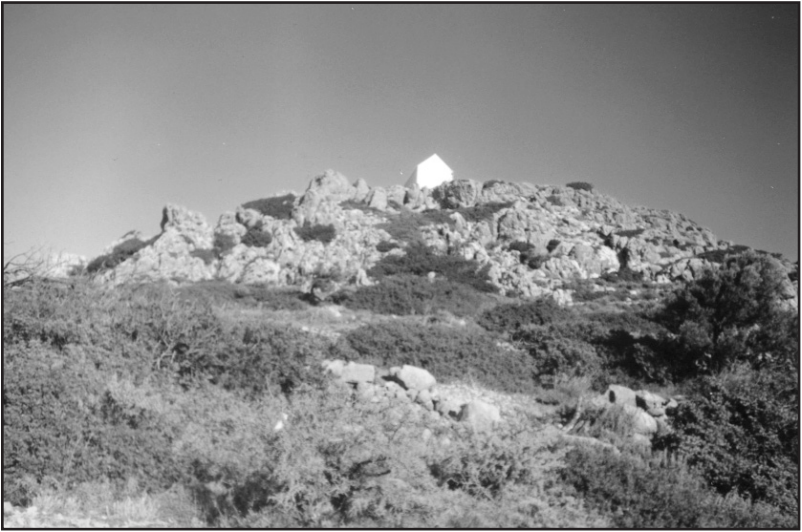
ΜΑΡΙΝΑ ΣΑΜΠΡΟΒΑΛΑΚΗ

«*Ήρβα*»

*Σεφύγγομα
γυγής*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΒΟΓΙΑΤΖΗ»

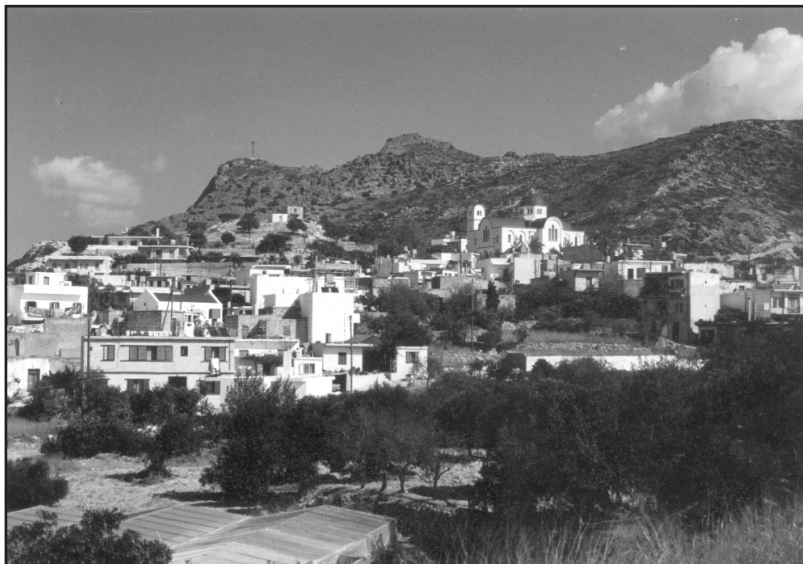

*Ο Σταυρωμένος, στεργιανός, φάρος στα δυο μου μάτια,
ήσταζε μύρο, γιατρείγιά, στα μισερά κομμάτια.*

Ε τους δυο γονείς που μίσησαν με το δικό μου πόνο
κάθε ξεφύλλισμα ψυχής μ' αγάπη αφιερώνω.
Στους λατρεμένους μου γονείς, φώλιασμα κάθε πόνου
στέλνω τα άνθη της ψυχής του γιατρεμένου κλώνου.

Ε της μήτρας μου το ενωδιαστό, το γιασεμί μου τ' άσπρο
στο περιστέρι τ' ακριβό, στις Ναζαρέτ μου τ' άσπρο
κρεμώ στον άσπρο του λαιμό, καδένα την ευχή μου
και το βιβλίο το πρώτο μου μαζί με την ψυχή μου.

Ε ένα γοργόφτερο πουλί, που όλο πετά και φεύγει
που σφίγγω στη ζεστή αγκαλιά, μα όλο μου δραπετεύγει
αφιερώνω την ψυχή της δεύτερης του μάνας
που ξεχειλίζει με ευχές, σαν το νερό της στάμνας.

Το χωριό μου “Βαϊνιά”

*Στα σπάργανα ετούτανέ, η μάνα εγέννησέ με
κι η αγάπη για ντο τόπο μου, γάλα και 'πότισέ με.
Στη άκρα του μικιού χωργιού, ο Άι-Μηγάς, χτισμένος
και παραπάνω δυο ασκελιές ο κύρης μου θεσμένος.*

*Ως είναι σφιχταγκαλιαστά τα σπίθια του χωργιού μου
εισά εσφιχτοπλέχτηκε η Κρήτη του κορμιού μου.
Οι άνθρωποι ντου ωσά νι' αρνιά, άκακοι δίχως φθόνους
μ' αγάπης λόγια σου μιλιούν, μερεύγουνέ σου πόνους.*

Πρόλογος

Ο Αριστοτέλης, ο σοφός, ήπενε με σοφία,
και ήδωκε τον ορισμό, ήντα 'ναι τραγωδία.
Αριστοτέλης να γενώ, εγώ, δε ντο λογιάζω,
γιαίντα 'ναι οι πλάτες μου μικιές, το βάρος δε βαστάζω.
Το βάρος τση σοφίας του, που μας ανέθρεψε όλους
και που, φωτίζει πάντοτες, τση λογικής τσοι θόλους.
Κείνου τη γνώση επήρανε, όλοι οι λαοί του κόσμου,
μα, τη δανείστηκα και γω, δικό μου, να 'χω φως μου.

Με λόγια φίλοι μου, απλά, λόγια απλού ανθρώπου,
κι όι μεγάλης κεφαλής, κιαμιάς, τούτου του τόπου,
-δα γράψω σας, ήντα θαρρώ, πως είναι Ευτυχία,
και, λέω σας με σιγουργιά, δε είναι τα πτυχία.
-Δα γράψω, για τα ταπεινά, που όλοι τα προσπερνούμε,
τη νιότη π' αφηφίσαμε, και στα στερνά πονιούμε.

ήπενε=ρ. είπε, ήδωκε=ρ. έδωσε, ήντα=(ερωτημ. αντων.) τί, λογιάζω=ρ. σκέφτομαι, νομίζω, ντο= (άρθρ.) το, γιαίντα=γιατί, μικιές=(επιθ.) μικρές, βαστάζω=ρ. βαστώ, αντέχω, τση=(άρθρ.) της, τσοι=(άρθρ. αιτιατ. πληθ.) τους, όι=(αρν. μ. όχι, κιαμιάς=καμιάς, δα=θα, σιγουργιά=βεβαιότητα, προσπερνούμε=προσπερνούμε, πονιούμε=πονούμε.

- Δα γράψω, για τον έρωτα και τα καμώμαντά ντου,
και τα σημάδια που 'φηκε, πάνω στα θύμαντά ντου.
- Δα γράψω, για μια γκαρδιακή, μια 'γαπημένη φίλη,
π' αγάπη τη φωνιάζουνε, γλυκαίνει μου τα χείλη.
- Δα γράψω για ντη πρώτη μου, ντη παιδική μου αγάπη,
που τήνε 'βάστουνα χωστή, σση μνήμης μου τα βάθη.
- Εθάρρου, πως κοιμούντονε, τον ύπνο του δικαίου,
μα, 'κείνη, ολόφωτη ήναφτε, σα φως πολυελαίου.
- Πότες και πού τη γνώρισα, στη τρυφερή μου νιότη,
και, πώς, τη θέση ήχενε, μες στη καρδιά ντη πρώτη.
- Τσι πίκρες, τσι γλυκές χαρές, τσ' αμοναξάς τσι ώρες,
κι όλα τα συννεφχιάσματα, του έρωτα τσι μπόρες.
- Το τρόπο που χωρίσανε οι στρατές μας μια μέρα,
και πως, πονιά, ως σήμερα, για μια ταμένη βέρα.

Θαρρώ, 'ξομολογήθηκα, ήντα δα ξεκλειδώσω,
κι ήντα κομμάθια ξέχωρα, δα σας επαραδώσω.

-Δ' αδειάσω όλη ντη ψυχή σε τούτο το βιβλίο,
και σεις, ταξίδι αμέτε ντη, με το δικό σας βίο.

-Δα μοιραστώ, μ' όλους εσάς, όλα, τα 'σώψυχά μου,
όλα που η αγάπη μου 'δωκε, χωστά και φανερά μου.

Σε τούτο τ' άψυχο χαρτί, το άγραφο το φύλλο,

ντου=του, φωνιάζουνε=φωνιάζουνε, ντη=(άρθρ.) τη, 'βάστουνα=εβαστούσα, κρα-
τούσα, φύλαγα, χωστή=(επίθ.) κρυφή, σση=στης, εθάρρου=ρ. θαρρούσα, νόμιζα,
κοιμούντονε=ρ. κοιμόταν, ύπνο του δικαίου=θάνατος, ήναφτε=ρ. άναβε, έκαιγε, ήχε-
νε=ρ. είχε, τσι=(άρθρ. πληθ.) τις, 'ξομολογήθηκα=ρ. εξομολογήθηκα, ήντα=τί, κομ-
μάθια=κομμάτια, αμέτε= πηγαίνετε, χωστά=κρυφά.

ήπηρα την απόφαση, να γράψω για ένα φίλο.
Ν' ανεστορήσω, ίσαμε εδά, με πόνο ν' αναβλέψω,
απ' τσι δικές μου θύμισες, λίγες να σας φιλέψω.

Καιρός πολύς, που, λαχταρώ να σας ομολοήσω,
τα μυστικά τσ' αγάπης μου, να σας εμαρτυρήσω.
Και λέω σας, με περισσή αγάπη να τα δείτε,
και στο πετσί τση γράφουσας, μαολιά να χωστείτε.
Να μοιραστείτε ό,τι γλυκό κι ό,τι πικρό τση 'πήρα,
κι ίσως και σας μια ταχινή, όμοια να φέξει η μοίρα.
Στο κάτω κάτω τση γραφής, τα πάντα 'ναι γραμμένα,
κι όλα τα δίκια κι άδικα, δικά μας κι όι ξένα.
Λέω, πως ήφταξε η στιγμή κι η σκέψη εγίνη πράξη,
πένα να πχιάσει η χέρα μου, κι από 'ξαρχής να γράφει,
κι όσα η ταφόπετρα 'θαβε, εδά να τα ξεθάφει.

ήπηρα=ρ. επήρα, ανεστορήσω=ρ. θυμηθώ, ανεστορούμαι=ενθυμούμαι, ίσαμε=έως, μέχρι, εδά=χρον. επίρ. τώρα, αναβλέψω=ρ. να κοιτάξω ψηλά, πάνω, φιλέψω=ρ. κερράσω, δωρίσω, χαρίσω, ομολοήσω=εξομολογηθώ, μαρτυρήσω, τσ' τση=τη, περισσή=(επίθ.) περίσσια, πολύ, μαολιά=(ποσοτ. επίρ.) λίγο, χωστείτε=ρ. κρυφτείτε, ταχινή=μέρα, ξημέρωμα, φέξει=ρ. να ξημερώσει, ν' ανατείλει, ήφταξε=έφτασε, σίμωσε, πλησίασε, πχιάσει=πιάσει, χέρα=χέρι, εδά=τώρα.

*Αργά 'ψυχανεμίστηκα, ήντα ποθεί η καρδιά μου,
κι είπα τσης, πως επόθησα ντη **κρητικιά λαλιά μου!**..
Πάει καιρός, π' αμοναχή, εξέθαφα ντη γλώσσα,
ντη κρητικιά τη ρίζα μου, επύρωνα σα κλώσσα,
που κάθεται και καρτερεί, να βγούνε τα πουλιά τσης,
ετσά και γω, ανήμενα, ήρεμα στη φωλιά μου,
ώσπου να σκάσει απού τ' αβγό η κρητικιά εμιλιά μου.
Γιάντια, στο' αγάπης τουτηγιάς, γλώσσα τση Κρήτης πχιαίνει,
που εβύζασέ μας και τσοι δυο κι ακόμα μας βυζαίνει.
**Σε πχιάν, αλήθεια, εμπόρονα, άλλη λαλιά να γράψω,
κι άλλη μοδιότρα, πχια καλή, τούτα να μορφοράψω;***

Εισαγωγή

*Μικιό κοπέλι, εδιάβασα, για κάπχοιαν Αρετούσα,
Χωστά τον Ερωτόκριτο, που εγάπα και πονιούσα.
Μα, τήνε 'γάπουνε κι αυτός, καημό 'χενε μεγάλο,
κι απ' την αγάπη τη χωστή, πράμα δε 'μπόργε άλλο.
Ξεθυμασμό στη λίρα ντου, ήβρισκε τση καρδιάς ντου,
και κανταδόριζε σκοπούς, τση αγαπητικιάς ντου.
Μονάχα η νύχτα 'κάτεχε κι ο ουρανός εθώργε,
όσα η καρδιά 'λαχτάρουνε, και το κορμί δε 'μπόργε.
Θαρρώ, πως, τότε 'διάβασα, τον Ερωτόκριτό μου,
δυό τρείς βολές ως σήμερα, που γράφω το γραφτό μου.
'Οντενε τότε 'διάβαζα, ήλεγα, ας μη τελέπει,
την ομορφάδα ετούτηγιέ, η νύχτα μη μου κλέψει.
Βιβλίο, που σημάδεψε, ντη τρυφερή καρδιά μου,
κι όμορφα με συντρόφεψε, στα τρυφερά όνειρά μου.*

Μικιό, το=μικρό, κοπέλι, το=παιδί, κάπχοιαν=κάποια, πονιούσα=πονούσα, τήνε=(άρθρ.) την, χωστή=κρυφή, πράμα=τίποτε, 'μπόργε=ρ. μπορούσε, ξεθυμασμό=(ουσ.) ξέσπασμα, ντου=του, ήβρισκε=έβρισκε, κανταδόριζε=τραγουδούσε με συνοδεία άλλων, σκοπούς=(ουσ.) τραγούδια, 'κάτεχε=γνώριζε, ήξερε, εθώργε=θωρούσε, έβλεπε, τότε=(άρθρ.) τον, βολές=φορές, 'Οντενε=όταν, κάθε που, ήλεγα=έλεγα, τελέπει=τελειώσει, ομορφάδα=ομορφιά, ετούτηγιέ=αυτήν εδώ.

Βιβλίο, πρώτο του έρωτα και πρώτο τση αγάπης,
 που, μέσα στσι σελίδες ντου, πολλά 'χενες να μάθεις.
 Θαύμαζα την αγάπη ντος, τη δύναμη, το πάθος,
 και 'ζήλευγα τσι δυό καρδιές, απού δεν κάμαν λάθος.
 Βολές πολλές, η σκέψη ντος, τα μάθια ενύσταζέ μου,
 με ποταμούς δάκρυα αλμυρά, η αυγή εχάραζέ μου.
 Παράδερνε ο λογισμός, σα τσι λυμένες βάρκες,
 που τσι λαλιούν τα κύματα, και τσι ξεβράζουν στο' άκρες.
 Κοπέλι ετσά απού 'μοννα κι ακάτεχη στο βίο,
 άγνωρο μου φαινότανε, τέθιοιας λοής βιβλίο.
 Δε κάτεχα ήντα δα πει, αγάπη που πονιούσε,
 μήδε για βέλος του έρωτα, που τσι καρδιές τρυπούσε.
 Παράξενα για ντη ψυχή, τση παιδικής μου νιότης,
 που δεν ελόγιαζε να δει, πίκρες, αγάπης πρώτης.

Σαν εμεγάλωσα μαθές, 'γίνηκα δεσποινίδα,
 τό 'φερε η μοίρα κι ήνωσα, τούτη ντη καταιγίδα.
 Κι ήνωσα, ετόσανά πολλά, που ο νους, δεν ντα 'χε βάλει,
 κι ουδέ νυστέρι του γιατρού, εμπόργε να μου βγάλει.
 Μα, όσο στο μπόι ήφευγα, εγλάκα κι η ψυχή μου,

στσι=στσι, 'χενες=ρ. είχες, ντος=(εγκλιτ. μόριο) τους, 'ζήλευγα=ρ. (ε)ζήλευα, τσι=(άρθρ.) τις, απού=που, Βολές=φορές, μάθια=μάτια, παράδερνε=ρ. (παρα)κτυπιόταν, λογισμός=σκέψη, λαλιούν=ρ. λαλούν=οδηγούν, (μεταφορικά) οδηγούν, ξεβράζουν=(ξε)πετούν, ετσά=όπως, ακάτεχη=(επιθ.) άμαθη, άγνωρο, το=(επιθ.) άγνωστο, ξένο, τέθιοιας λοής=τέτοιου είδους λογής, μήδε=ούτε, ελόγιαζε=λογάριάζε, υπολόγιζε, μαθές=(επιρ. βεβ.) βέβαια, ήνωσα=ένιωσα, ετόσανά=τόσα, ντα=τα, ουδέ=ούτε, εμπόργε=ρ. μπορούσε, μπόι, το=ανάστημα, ύφος, ήφευγα=έφευγα, (μεταφορικά) ψήλωνα, μεγάλωνα, εγλάκα=ρ. έτρεχε.

και 'θάρρου πως, δα λύγιζε η παιδική αντοχή μου.
Μα, 'κείνη, δεν ελύγισε, μόν' τράνευγε περίσσια,
τα μονοπάτια τση καρδιάς, τα πορπατούσε ίσα.
Δε πορπατούσε αμοναχή, παρέα είχε ένα ταίρι,
κοπέλι ακριβαγάπητο, το τυχερό μου αστέρι.

Βασανιζόμουνα καιρό, ήντα λογιά να γράψω,
κι απ' τη λαχτάρα τση καρδιάς, μου 'ρχότανε να κλάψω.
Αργά 'ψυχανεμίστηκα, ήντα ποθεί η καρδιά μου,
κι είπα τσης, πως επόθησα ντη κρητικιά λαλιά μου.
Πάει καιρός, π' αμοναχή, εξέθαψα ντη γλώσσα,
ντη κρητικιά τη ρίζα μου, επύρωνα σα κλώσσα,
που κάθεσαι και καρτερεί, να βγούνε τα πουλιά τσης,
ετσά και γω, ανήμενα, ήρεμα στη φωλιά μου,
ώσπου να σκάσει απού τ' αβγό η κρητικιά εμιλιά μου.
Γιάντια, στο' αγάπης τουτηνιας, γλώσσα τση Κρήτης πχιαίνει,
που εβύζασέ μας και τσοι δυο κι ακόμα μας βυζαίνει.
Σε πχιάν, αλήθεια, εμπόρουνα, άλλη λαλιά να γράψω,
κι άλλη μοδίστρα, πχια καλή, τούτα να μορφοράψω;
Την ομορφχιά τσ' αγάπης μου, και τα περίσσια κάλλη,

'θάρρου=θαρρούσα, νόμιζα, μόν'=μόνο, τράνευγε περίσσια=ρ. δυνάμιωνε περισσότερο, μονοπάτια=μονοπάτια, δρομάκια, ίσα=ίσια, ευθεία, (μεταφορικά) με σύνεση, με λογική, ήντα λογιά=με τί τρόπο, τί είδος, 'ψυχανεμίστηκα=διαισθάνθηκα, υπέθεσα, ετσά=έτσι, ανήμενα=ανέμενα, περίμενα, καρτερούσα υπομονητικά, στο'= σης, τουτηνιας=αντίς εδώ, πχιαίνει=πηγαίνει, ταιριάζει, εβύζασε μας=μας εθήλασε, τσοι=(άρθρ. πληθ) τους, πχιαν=ποιά, πχια καλή=πιο καλή, ομορφχιά= ομορφιά, περίσσια, τα=τα πλεονάζοντα, τα πάρα πολλά.

Κρήτη, απάνω σου η ψυχή, 'λαχτάρα να τα βγάλει.
 Στ' αθάνατά σου τα βουνά, θυμάρι να μυρίζει,
 κι η ζεστασιά του ήλιου σου, πάνω τσης να καθίζει.
 Στ' αγριεμένον σου βορά, τσοι νόμους ν' ανεβαίνει,
 να του 'κλουθά όπου φυσά, στη γης μη κατεβαίνει.
 Στα γαλανά σου τα νερά, που κολυμπάς Κερά μου,
 μια Κολυμπήθρα Σιλτώμι, νά 'βρισκα τση καρδιάς μου,
 να βαφτιστεί κι αλάφρωση, νά 'βρισκε ο έρωτάς μου.

Ψυχής αγάπη από βαστώ, Κρήτη, σου παραδίνω,
 κι ευλαβικά, στο χώμα σου, τα γόνατά μου κλείνω.
 Επαδέ να 'μαι ολόσκυφτη, σε 'τούτανέ που γράφω,
 και να σηκώσω κεφαλή, σα 'δειάσω όλο ντο ντάφο.
 Κειονά ντο ντάφο, που είπα σας, ήχτισα στη καρδιά μου,
 πενήντα χρόνους μέσα ντου, που 'θαβα όνειρά μου.
 Να γράφω για ντη παιδική, τη λατρεμένη φίλη,
 τριάντα χρόνους μυστικά, πως μου 'καιγε τα χείλη.
 Εκειανά τα πανέμορφα, τ' αγύριστά μας χρόνια,
 που σημαδέψαν τσι καρδιές κι αφήφισαν τα φρόνια.

απάνω=επάνω, τσης=της, τσοι=(άρθρ.) τους, νόμους=ώμους, καθίζει= κάθεται,
 'κλουθά=ακολουθά, γης=γη, αλάφρωση=αγαλλίαση, βαστώ=κρατώ, επαδέ=εδώ,
 ολόσκυφτη=τελείως σκυμμένη, ετούτανέ=αυτά εδώ, κεφαλή=κεφάλι, ντάφο=τάφος,
 κειονά=εκείνον που, ήχτισα=ρ. έχτισα, Εκειανά=εκείνα, αγύριστα= (επίθ.) που δεν
 ξαναγυρνούν, αφήφισαν=δεν υπολόγισαν, φρόνια, τα=η λογική, η φρόνηση.

Γνωριμία

Στα Λασιθιώτικα βουνά, στη Κρήτης τ' άγιο χτόμα,
Έμια αγάπη εβάλλθηκε να ζει, ώς σήμερα ακόμα.
Στα Κρητικά τα χώματα, και σι' ουρανού το μπλάβο
γλακώ να γράψω ό,τι 'ζησα, γλακώ να μεταλάβω,
μ' όσα η ζωή με πότισε, μπάνα και δε προλάβω.

Στου Λασιθιού το ξέχωρο, κομμάτι, εγνώρισά σε,
και στη καρδιά την άπραγη, μέσα, 'μαντάλωσά σε.
Στην μέση-μέση του μνυαλού, γλάστρα 'βαλα βλαστέ μου,
και με νερό τσ' αγάπης μου, τράνευγες μενεξέ μου.

Στα Λασιθιώτικα βουνά, απού 'ναι πάντα ολόρθα,
ετσά 'ναι ολόρθη η ανάμνηση, κοντά σου όντε πρωτόρθα.
Στου Λασιθιού τα χώματα, τα καλογεννημένα,
τα πρώτα τα σκιρτήματα, 'παδέ 'χω φυτεμένα.

στοη=στης, μπλάβο=βαθύ μπλε, γλακώ=τρέχω, μπάνα=(επίρ.) μήπως, ξέχωρο,
το=ξεχωριστό, μοναδικό, άπραγη=αμάθητη, αγνή, μνυαλού, του=τον μνυαλού, τρά-
νευγες=ρ. γινόςουν τρανός, μεγάλωνες, δυνάμωνες, απού 'ναι=που είναι, όντε= όταν,
τότε που, καλογεννημένα, τα=καρπερά, εύφορα, σκιρτήματα, τα=καρδιοκτύπια.